

วารสารวิชาการ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

กลวิธีการสื่อความหมายในหนังสือการ์ตูน ชุตติธรรมะธรรมทาน

วันที่รับ : 19 มีนาคม 2568

วันที่แก้ไข : 29 กรกฎาคม 2568

วันที่ตอบรับ : 12 กันยายน 2568

เสียนจวิน สวี¹ สุภาวดี ยาดิ^{1*} และชนิษฐา ใจมโน¹

มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

corresponding author e-mail: 804939906@qq.com

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่อง กลวิธีการสื่อความหมายในหนังสือการ์ตูน ชุตติธรรมะธรรมทาน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา กลวิธีการสื่อความหมายด้วยกลวิธีการใช้ภาษาและกลวิธีการนำเสนอที่ปรากฏในหนังสือการ์ตูนชุด ธรรมะธรรมทาน ผลการศึกษาพบว่า หนังสือการ์ตูนชุดนี้มีการสื่อความหมายด้วยกลวิธีการใช้ภาษา ได้แก่ 1) อารมณ์สะท้อนใจ โดยใช้สัญลักษณ์ เพื่อสะท้อนอารมณ์และแนวคิดธรรมะ อีกทั้งยังใช้คำซ้ำและคำถามปลายเปิดเพื่อกระตุ้นการคิด 2) ความคิดและจินตนาการ โดยการตั้งคำถามสมมติและการใช้อวัจนภาษา เพื่อเชื่อมโยงแนวคิดธรรมะกับความเป็นจริงในชีวิต 3) การสื่อสารกับผู้อ่าน เน้นย้ำความสำคัญของการแก้ความทุกข์จากภายในจิตใจ โดยใช้สติและการปล่อยวาง 4) สไตล์ของผู้เขียน มีการผสมผสานหลักธรรมะเข้ากับเรื่องราวชีวิตประจำวัน โดยใช้ภาษาและภาพประกอบที่เข้าใจได้ง่าย และการสื่อความหมายด้วยกลวิธีการนำเสนอ ได้แก่ 1) กลวิธีการเขียน มีการใช้อุปมา การตั้งคำถาม และการเชื่อมโยงเนื้อหาอย่างมีลำดับ เพื่อสื่อแนวคิดธรรมะ และ 2) แก่นเรื่อง เน้นประเด็นสำคัญ คือ การยอมรับความจริง การปล่อยวาง การใช้สติและปัญญา การไม่ตกเป็นทาสของอารมณ์ และการยอมรับตัวเอง 3) มุมมองการเล่าเรื่อง มีการถ่ายทอดหลักธรรมอย่างลุ่มลึก ผ่านภาษาที่เรียบง่าย และการใช้ภาพประกอบที่ชัดเจน ส่งเสริมให้ผู้อ่านเข้าใจและนำไปปรับใช้ในชีวิตได้

คำสำคัญ: กลวิธีการสื่อความหมาย, หนังสือการ์ตูน, ธรรมะ

Communication strategies in the Dhamma Dhammathan
comic book series

Received : 19 March 2025

Revised : 29 July 2025

Accepted : 12 September 2025

XianJun Xu¹ Supawadi Yadi^{1*} and Kanita Chaimano¹

Lampang Rajabhat University, Faculty of Humanities and Social Sciences

corresponding author e-mail: 804939906@qq.com

Abstract

The independent study titled "Semantic Communication Strategies in the Dharma Dhamma Thaan Comic Series" aims to examine the linguistic and presentational strategies employed convey meaning within the series. The findings reveal that the comic utilizes various linguistic techniques to communicate its messages, including: 1) Emotional Impact: Rhetorical devices, particularly symbols, are used to reflect emotions and Dharma concepts, while repetition and open-ended questions further stimulate reflection and deeper understanding. 2) Thought and Imagination: Hypothetical questions and non-verbal language are used to connect Dharma principles with real-life situations. 3) Reader Communication: Emphasis is placed on addressing internal suffering through mindfulness and the practice of letting go. 4) Author's Style: The author integrates Dharma principles into everyday life stories, using simple language and clear illustrations to enhance understanding. In terms of presentation strategies, the study highlights two main aspects: 1) Writing Techniques: The use of analogies, questions, and well-structured content effectively conveys Dharma concepts. 2) Core Themes: Key themes include accepting reality, letting go, practicing mindfulness and wisdom, avoiding emotional enslavement, and cultivating self-acceptance. 3) The narrative perspective conveys deep Dharma principles through simple language and clear illustrations, encouraging readers to understand and apply them in their daily lives.

Keywords: communication techniques, comic book, Dhamma

บทนำ

การ์ตูน คือ ภาพล้อ ภาพตลก บางทีเขียนเป็นภาพบุคคล บางทีเขียนเป็นภาพแสดงเหตุการณ์ ที่ผู้เขียนตั้งใจล้อเลียน จะให้ดูรู้สึกลบขัน หนังสือเล่าเรื่องด้วยภาพเขียนซึ่งแบ่งหน้ากระดาษเป็นช่อง ๆ มีคำบรรยายสั้น ๆ อ่านง่าย เนื้อเรื่องมักเป็นนิทานหรือนวนิยาย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น. 118)

ศักดิ์ชัย เกียรติจินา (2534, น. 7) กล่าวอธิบายความหมายของการ์ตูนว่า เป็นคำทับศัพท์ที่มาจากคำว่า Cartoon ในภาษาอังกฤษ สันนิษฐานว่ามีรากศัพท์มาจากคำว่า Cartone (คาโตเน) ในภาษาอิตาลี หมายถึง กระดาษที่มีภาพวาด ต่อมาได้มีความหมายเป็นภาพล้อเลียนเชิงขบขัน เสียดสีหรือแสดงจินตนาการ และคำว่าการ์ตูนยังมีคำศัพท์ที่ใกล้เคียงกันอีก ได้แก่ 1) Cartoon หมายถึง ภาพวาดบนกระดาษแข็งที่มีลักษณะเป็นภาพล้อเลียนอยู่ในกรอบ โดยเน้นการสื่อสารที่เข้าใจง่าย มีคำบรรยายสั้น ๆ เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจเหตุการณ์ได้อย่างรวดเร็ว 2) Comic เป็นการตูนที่เล่าเรื่องราวต่อเนื่อง มีการใช้คำบรรยายและบทสนทนาประกอบในแต่ละกรอบ เน้นภาพที่มีลักษณะกึ่งสมจริงแต่ไม่เน้นความสมจริงด้านกายวิภาค เพื่อให้ดูเป็นภาพการ์ตูนที่อ่านสนุกและเข้าใจง่าย 3) Illustrated Tale หรือนิยายภาพ เป็นการเล่าเรื่องด้วยภาพที่มีความสมจริงมากกว่า 4) Caricature คือภาพล้อเลียนที่เน้นการเปรียบเปรย เสียดสี หรือถากถาง โดยมักจะขยายจุดเด่นหรือจุดด้อยของใบหน้าหรือบุคลิกให้เกินจริง การ์ตูนมักถูกใช้เป็นสื่อที่แสดงความสุขสนุกสนานอยู่หลายศตวรรษตั้งแต่อดีต กระทั่งถึงศตวรรษที่ 16 ภาพวาดการ์ตูนจึงเริ่มถูกใช้เป็นเครื่องมือในการเสียดสี เนื่องจากเป็นรูปแบบทางวัฒนธรรมการ์ตูนจึงเป็นระบบสัญลักษณ์ที่เป็นเอกลักษณ์ ด้วยการออกแบบแอนิเมชัน ชุดรูปภาพและสัญลักษณ์ที่เป็นตัวแทนสามารถสร้างขึ้นและกลายเป็นสัญลักษณ์ของวัฒนธรรมได้ (อลงกต ตันเทติพิทย์, 2559, น. 1)

กิตตินันท์ บุตะเสน (2563, น. 11-12) ยังกล่าวถึง การ์ตูน ว่าคือภาพวาดที่สร้างขึ้น โดยลดทอนหรือตัดทอนจากสิ่งที่มีอยู่จริงหรือสร้างขึ้นใหม่จากจินตนาการ ให้มีลักษณะที่รับรู้ได้ง่ายขึ้น สามารถนำไปใช้ในการสื่อสารบอกเล่า และเป็นกิจกรรมการสร้างสรรค์ทางศิลปะได้อีกด้วย การ์ตูนมีกำเนิดขึ้นจากต่างประเทศ ในประเทศไทยความหมายของการ์ตูนปรากฏในฐานะภาพล้อในช่วงต้น ต่อมาได้มีการพัฒนาการในแง่รูปแบบและเนื้อหาให้มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง รวมถึงความหลากหลายของรูปแบบมากขึ้น

ดังที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน รูปแบบของหนังสือการ์ตูนมีชื่อเรียกที่หลากหลาย ตามที่คินเดอร์ (เฟซิญ สังข์น้อย, 2527, น. 20) ได้จำแนกการ์ตูนออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ สรุปได้ว่า 1) การ์ตูนธรรมดา (Cartoon) หมายถึง ภาพวาดสัญลักษณ์หรือภาพล้อเลียน เสียดสีบุคคล สถานที่ สิ่งของ และเรื่องราวที่น่าสนใจทั่วไป 2) การ์ตูนเรื่องหรือนิยายภาพ (Comics) หรือ Comics Strips หมายถึง การ์ตูนธรรมดาหลาย ๆ ภาพที่จัดเป็นเรื่องราวเพื่อให้สัมพันธ์ต่อเนื่องกันอย่างสมบูรณ์ การ์ตูนจึงหมายถึง ภาพล้อ ภาพตลก หรือภาพแสดงเหตุการณ์ที่มีจุดประสงค์ให้ผู้ชมรู้สึกขบขัน ชุดรูปภาพและสัญลักษณ์ที่เป็นตัวแทนสามารถสร้างขึ้นและกลายเป็นสัญลักษณ์ของวัฒนธรรม การ์ตูนเริ่มต้นจากการเป็นภาพตลกเพื่อความขบขัน และอาจมีหลายภาพต่อเนื่องเป็นเรื่องราว ซึ่งปัจจุบันความหมายของการ์ตูนได้พัฒนากว้างขึ้นมากกว่าเดิม โดยแบ่งออกเป็น 6 ประเภท คือ ภาพวาดสัญลักษณ์หรือภาพล้อเลียน การ์ตูนเรื่องหรือนิยายภาพ ภาพวาดบนกระดาษแข็งที่เป็นภาพล้อเลียน การ์ตูนที่มีความต่อเนื่องเป็นเรื่องราว นิยายภาพและภาพล้อ และนงนุช สลับศรี (2562, น. 56) ยังกล่าวถึง ประเภทของการ์ตูนที่สามารถจำแนกออกได้เป็นหลายประเภท เช่น การ์ตูนธรรมดา ได้แก่ ภาพวาด สัญลักษณ์ หรือภาพล้อเลียน เสียดสีบุคคล สถานที่ สิ่งของ หรือเรื่องราวที่น่าสนใจทั่วไป ดังนั้นการ์ตูนแต่ละแนวจึงมีลักษณะและวัตถุประสงค์ สามารถนำมาเชื่อมโยงกับการ์ตูนแนวการสอนที่ให้ความรู้และการเสริมสร้างคุณธรรมได้ ตัวอย่างของแนวการ์ตูนต่าง ๆ เช่น การ์ตูนสอนคณิตศาสตร์ การ์ตูนสอนวิทยาศาสตร์ และการ์ตูนสอนใจหรือสอนธรรมะ สอนคุณธรรม จริยธรรม หรือหลักธรรมผ่านการ์ตูน เพื่อเสริมสร้างคุณค่าและแนวคิดที่ดีพิจารณาได้จาก “การ์ตูนธรรมะ” ที่มุ่งสอนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

จากการศึกษาเผยแพร่หนังสือการ์ตูนที่มุ่งสอนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาพบว่า ในประเทศไทยมีผู้เขียนและสำนักพิมพ์ได้ผลิตหนังสือการ์ตูนมาอย่างต่อเนื่อง เช่น เรื่อง ธรรมะ DD ชุดหลวงพ่ोजริญพาเจริญ 1 (พระธรรมสิงหบุราจารย์, 2554) เป็นการ์ตูนคำสอนและหลักธรรมเกี่ยวกับเรื่องการฝึกสติและการดำเนินชีวิตด้วยความมีสติรู้ตัว เพื่อสร้างความสงบสุขและความเจริญก้าวหน้าในชีวิตอย่างแท้จริง เรื่องที่สอง ธรรมะง่าย ๆ สุขได้ทุกวัน (สมพงษ์ รตนวิโส, 2556) เป็นหนังสือการ์ตูนที่นำเสนอหลักธรรมและข้อคิดในการใช้ชีวิตประจำวันอย่างเข้าใจง่าย เพื่อให้ชีวิตสามารถเผชิญปัญหาต่าง ๆ ได้อย่าง

มีสติ เรื่องที่สาม กฎแห่งกรรม KAMMA ตอน นอกฝัน (ท.เลียงพิบูลย์, 2555) ที่เป็นหนังสือการ์ตูนที่สร้างมาจากเรื่องจริงโดย คัดสรรเรื่องมาจากกฎแห่งกรรม เรื่องที่สี่ กำลังใจที่ได้จาก “ธรรมะ” (แก้วธารา, 2556) เป็นหนังสือการ์ตูนคำสอนของ พระพุทธเจ้าในยามที่ทุกข์ขมใจ เรื่องที่ห้า เรื่อง สงสัยมีธรรมะ ฉบับทุกข์ไม่มีจริง (ชัยพัฒน์ ทองคำบรรจง, 2557) เป็น หนังสือการ์ตูนที่ช่วยให้เข้าใจธรรมะ ปลออยวางความคิดออกจากทุกข์และสุข ความทุกข์ ความสุขที่เกิดขึ้นล้วนปกติธรรมดา และว่างอยู่เสมอ เรื่องที่หก ธรรมะในชีวิตประจำวัน (พระมหาวิมลชัย วชิรเมธี, 2560) เป็นหนังสือการ์ตูนที่เล่าถึงการใช้อยู่ธรรมะ ในชีวิตประจำวัน โดยผ่านตัวละครที่เผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ในชีวิต และค้นหาทางออกโดยใช้หลักธรรมคำสอนของ พระพุทธศาสนา เรื่องที่เจ็ด พุทธประวัติในภาพการ์ตูน (พระพุทธรักษา, 2563) เป็นการ์ตูนที่นำเสนอเรื่องราวของ พระพุทธเจ้า ตั้งแต่ตรัสรู้จนถึงการแสดงธรรมเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจธรรมะในรูปแบบที่น่าสนใจและเข้าถึงได้ง่าย และเรื่องที่แปด เล่าธรรมะ สไตส์@ชายขอบ (พระมหาสุทธิพงษ์ สุทธิปัญญา, 2565) เป็นหนังสือการ์ตูนเกี่ยวกับเรื่องเล่าที่สอดแทรกธรรมะ ตามกาล ธรรมะตามสมัยเพื่อใช้ความรู้ธรรมะแก่ผู้อ่านมากยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่าการ์ตูนธรรมะในประเทศไทยส่วนใหญ่มีจุดมุ่งหมายสำคัญคือต้องการที่จะเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของ พระพุทธศาสนาให้เข้าถึงคนรุ่นใหม่ เริ่มจากใช้กลวิธีการสอนแบบตรงไปตรงมา ซึ่งเหมาะกับกลุ่มเด็กและเยาวชนที่อาจไม่ คำนึงกับการศึกษาธรรมะในรูปแบบดั้งเดิม เช่น หนังสือคำสอนธรรมะ หนังสือสวดมนต์ หรือหนังสือแบบเรียนวิชาธรรมะใน สถานศึกษา ฉะนั้นการพัฒนาสื่อธรรมะให้มีความน่าสนใจโดยใช้รูปแบบหนังสือการ์ตูนเพื่อการสอนธรรมะจึงได้รับความนิยม เพิ่มขึ้น ทั้งนี้มีเนื้อหาที่สอดแทรกแนวคิดศีลธรรม และสอนหลักคำสอนของทางพระพุทธศาสนาในรูปแบบที่ง่ายต่อการ เข้าใจ สนุกสนาน และเหมาะสมกับทุกวัย

กล่าวได้ว่า ประเทศไทยซึ่งมีพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ศาสนาพุทธได้กลายเป็นส่วนสำคัญของวัฒนธรรม ไทย โดยแนวคิดและพิธีกรรมทางพุทธศาสนาได้ผสมผสานอยู่ในประเพณีและเทศกาลสำคัญต่าง ๆ ของชาติ ขณะที่ผู้เขียน ศึกษาอยู่ในประเทศไทย มีโอกาสได้เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาดังกล่าว ทำให้ผู้เขียนเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงหลักธรรม ทางพุทธศาสนา ตลอดจนตระหนักถึงอิทธิพลที่มีต่อวิถีชีวิตของผู้คน ดังนั้น ผู้เขียนจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวรรณกรรม สำหรับเด็กและเยาวชน โดยเลือกใช้หนังสือการ์ตูนชุดธรรมะธรรมทานเป็นกรณีศึกษาเบื้องต้น

หนังสือการ์ตูน ชุดธรรมะธรรมทานเป็นหนังสือการ์ตูนในเครือสำนักพิมพ์ A thing book จัดจำหน่ายเผยแพร่ใน รูปแบบออนไลน์ (online) และรูปแบบอีกชุดหนึ่งในสังคมไทยที่ปรากฏเนื้อหาเกี่ยวกับธรรมะ มีจำนวนทั้งสิ้น 28 ตอน แต่ละ ตอนมีจำนวน 15 หน้า และมีการนำเสนอเนื้อหาด้วยข้อความประมาณ 6-8 บรรทัดต่อตอน การ์ตูนชุดนี้ใช้โครงสร้างเรื่องและ เทคนิคการสื่อความที่เน้นการสร้างความรู้สึกให้ผู้อ่าน ด้วยการใช้บทสนทนาเพื่ออธิบายหลักธรรมในสถานการณ์ชีวิตประจำวัน และการใช้สัญลักษณ์เพื่อสะท้อนถึงแนวคิดธรรมะอย่างลึกซึ้ง หนังสือการ์ตูนชุด ธรรมะธรรมทานเป็นผลงานการเขียนของ The Duang หรือ ชัยพัฒน์ ทองคำบรรจง ได้นำคำสอนทางพระพุทธศาสนามาขยายความในประเด็นต่าง ๆ เช่น กรรม ทุกข์ สุข บุญ บาป ฯลฯ ด้วยรูปแบบการ์ตูนภาพประกอบบทบรรยาย เพื่อให้แง่คิดแก่ผู้อ่าน และยังสามารถเผยแพร่ต่อเป็น ธรรมทานได้อีกทางหนึ่ง หนังสือการ์ตูนชุดธรรมะธรรมทานนี้ จึงมีจุดเด่นที่การนำเสนอแนวคิดและวิธีการแก้ปัญหา ด้วยภาพ การ์ตูนที่มีลายเส้นทันสมัย การใช้ภาษาสื่อความอย่างเป็นกันเอง เหมาะสมสำหรับเด็กและผู้ใหญ่ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า การศึกษาธรรมะมีรูปแบบในการเผยแพร่ที่หลากหลายอันจะมีบทบาทสำคัญในการสื่อความหมายต่อสังคมเป็นอย่างมาก

จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาหนังสือการ์ตูนชุดธรรมะธรรมทาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา กลวิธีการสื่อความหมายด้วยกลวิธีการใช้ภาษาและกลวิธีการนำเสนอที่ปรากฏในหนังสือการ์ตูน ชุดธรรมะธรรมทาน ด้วยการตีความชุดธรรมะธรรมทานมีการสื่อความหมายที่น่าสนใจ โดยเฉพาะการสื่อความหมายเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนของ พระพุทธศาสนา ซึ่งมีความสำคัญเพราะใช้เป็นเครื่องมือในการปลูกฝังค่านิยม และความเชื่อผ่านเนื้อหาการ์ตูนโดยใช้ภาษา ทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษาสร้างจินตนาการแก่ผู้อ่าน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาวิธีการสื่อความหมายด้วยกลวิธีทางการใช้ภาษาและกลวิธีการนำเสนอที่ปรากฏในหนังสือการ์ตูน ชุดธรรมะธรรมทาน

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลแนวทางการศึกษาพฤติกรรมการสื่อความหมายในหนังสือการ์ตูน ชุติธรรมะธรรมทาน ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการสื่อความหมายด้วยกลวิธีการใช้ภาษาและกลวิธีการนำเสนอที่ปรากฏในหนังสือการ์ตูน ชุติธรรมะธรรมทาน โดยใช้วิธีการศึกษาด้วยการวิเคราะห์ตัวบท (Textual Analysis) แล้วเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) มีขั้นตอนในการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลเบื้องต้น

การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น ผู้วิจัยได้ค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการสื่อความหมายในหนังสือการ์ตูนชุติธรรมะธรรมทาน เพื่อสรุปคัดเลือกพฤติกรรมการสื่อความหมายด้วยกลวิธีการใช้ภาษาและกลวิธีการนำเสนอ โดยได้ทบทวนข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง

2. เก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลแนวทางการศึกษาพฤติกรรมการสื่อความหมายจากหนังสือการ์ตูน ชุติธรรมะธรรมทานทั้งหมด 28 ตอน ของชัยพัฒน์ ทองคำบรรจง โดยใช้วิธีการศึกษาด้วยการวิเคราะห์ตัวบท (Textual Analysis)

3. จัดทำข้อมูล

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลโดยเจาะจงในหนังสือการ์ตูน ชุติธรรมะธรรมทาน พิจารณาจากเนื้อหาทั้งหมดที่กล่าวถึง 28 ตอน เพื่อศึกษาพฤติกรรมการสื่อความหมายด้วยกลวิธีการใช้ภาษาและกลวิธีการนำเสนอที่ปรากฏในหนังสือการ์ตูนนี้ จึงใช้แนวคิดพฤติกรรมการสื่อความหมายด้วยกลวิธีการใช้ภาษาและกลวิธีการนำเสนอ แนวคิดเกี่ยวกับการ์ตูน และแนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ดังต่อไปนี้ 1) วัจนภาษาและอวัจนภาษา 2) การวิจัยพบว่าพฤติกรรมการสื่อความหมายที่ปรากฏในหนังสือการ์ตูนจำนวน 28 ตอน นี้มีทั้งหมด 2 ประเด็น มีรายละเอียด คือพฤติกรรมการใช้ภาษาและกลวิธีการนำเสนอ

4. วิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์พฤติกรรมการสื่อความหมายในหนังสือการ์ตูน ชุติธรรมะธรรมทาน เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมการสื่อความหมายที่ปรากฏในหนังสือการ์ตูน ชุติธรรมะธรรมทาน จำนวน 28 ตอน ใช้วิธีนำเสนอแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analytics) ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้แนวคิดการสื่อความหมายด้วยกลวิธีการใช้ภาษาและการนำเสนอแนวคิดการ์ตูน และแนวคิดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา นำมาใช้เป็นกรอบในการศึกษาในฐานะเป็นวรรณกรรมที่มุ่งเน้นการให้แง่คิดคติสอนใจแก่ผู้อ่าน โดยใช้พฤติกรรมการสื่อความหมาย ผู้วิจัยจำแนกเป็นกลุ่มใหญ่ ได้ 2 ประเด็น ได้แก่ พฤติกรรมการใช้ภาษา พฤติกรรมการนำเสนอ ดังนี้

4.1 พฤติกรรมการใช้ภาษา จากหนังสือหนังสือการ์ตูนชุติธรรมะธรรมทานของชัยพัฒน์ ทองคำบรรจง ทั้งหมด 28 ตอน ในการศึกษาครั้งนี้จะไม่ปรากฏ ตอนที่ 7 และตอนที่ 22 เนื่องจากทางสำนักพิมพ์ไม่มีการผลิตทั้งในรูปแบบหนังสือที่เป็นรูปเล่มและการเผยแพร่ในรูปแบบออนไลน์ ดังนี้

(1) อารมณ์สะท้อนใจ ปรากฏอารมณ์โกรธจำนวน 2 ตอน 5 เหตุการณ์ อารมณ์ร้าย 11 ตอน 17 เหตุการณ์ ความทุกข์จำนวน 22 ตอน 35 เหตุการณ์ ความสุขจำนวน 14 ตอน 34 เหตุการณ์

(2) ความคิดและจินตนาการ ปรากฏจำนวน 28 ตอน 53 เหตุการณ์

(3) การสื่อสารกับผู้อ่าน จำนวน 28 ตอน ปรากฏ 28 เหตุการณ์

(4) สไตล์ของผู้เขียน จำนวน 28 ตอน ปรากฏ 1 เหตุการณ์

4.2 พฤติกรรมการนำเสนอ

(1) กลวิธีในการเขียน จำนวน 28 ตอน ปรากฏ 110 เหตุการณ์

(2) แก่นเรื่อง จำนวน 28 ตอน ปรากฏ 28 เหตุการณ์

5. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์กลวิธีการสื่อความหมายในหนังสือการ์ตูน ชุดธรรมะธรรมทาน จำนวน 28 ตอน โดยใช้แนวคิดการสื่อความหมายด้วยกลวิธีการใช้ภาษาและกลวิธีการนำเสนอ แนวคิดการ์ตูน และแนวคิดหลักธรรมทางพุทธศาสนาเป็นกรอบการศึกษา พบมีการสื่อความหมายด้วยกลวิธีการใช้ภาษา ได้แก่ 1) อารมณ์สะท้อนใจ 2) ความคิดและจินตนาการ 3) การสื่อสารกับผู้อ่าน 4) สไตล์ของผู้เขียน และพบการสื่อความหมายด้วยกลวิธีการนำเสนอ ได้แก่ 1) กลวิธีการเขียน 2) แก่นเรื่อง 3) มุมมองการเล่าเรื่อง ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. กลวิธีการสื่อความหมายด้วยกลวิธีการใช้ภาษา หมายถึงการเลือกใช้ถ้อยคำ เทคนิคการใช้วรรณศิลป์ และโครงสร้างทางภาษาที่ช่วยในการสื่อความหมายและสร้างอารมณ์ความรู้สึกแก่ผู้อ่าน โดยอาศัยรูปแบบภาษาที่มีศิลปะและสร้างอิทธิพลทางอารมณ์และความคิด (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น. 1100) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1.1 อารมณ์สะท้อนใจ คือ ความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์ที่กระทบใจอย่างรุนแรง เช่น ความเศร้า เสียใจ ตกใจ หรือซาบซึ้งใจ ลึก ๆ มักเกิดจากการสูญเสียหรือประสบการณ์ที่สะท้อนอารมณ์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น. 1418) จากการศึกษาพบว่า หนังสือการ์ตูน ชุดธรรมะธรรมทาน จำนวน 28 ตอน มีการสื่อความหมายถึงอารมณ์สะท้อนใจ ได้แก่ ความโกรธ จำนวน 2 ตอน 4 เหตุการณ์ อารมณ์ร้าย จำนวน 7 ตอน 7 เหตุการณ์ ความทุกข์ จำนวน 10 ตอน 11 เหตุการณ์ และความสุข จำนวน 10 ตอน 10 เหตุการณ์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตอน ยอมรับได้ก็ไม่ทุกข์ เป็นเหตุการณ์ที่กล่าวถึงผู้ชายคนหนึ่งกำลังถูกเงาสีดำค่อย ๆ ครอบงำร่างกาย ตั้งข้อความที่กล่าวว่า “ความทุกข์ คือความรู้สึกที่บีบคั้น อดทนไม่ได้ จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อ เราไม่ยอมรับความจริงบางอย่างก่อนเสมอ” (ชัยพัฒน์ ทองคำบรรจง, ม.ป.ป., น. 6)

จากข้อความข้างต้นพบว่า เป็นการสื่อถึงความทุกข์ในที่นี้ถูกมองว่าเป็นภาวะที่หนักหน่วง กดดัน ซึ่งผู้ที่รู้สึกจะไม่สามารถทนรับได้ “ความรู้สึกที่บีบคั้น” เป็นการเปรียบเทียบความทุกข์กับสิ่งที่บีบคั้น ให้ความรู้สึกเหมือนถูกกดคั้นหรือบีบรัด ซึ่งช่วยให้ผู้อ่านนึกภาพออกชัดเจนถึงสภาวะที่เป็นทุกข์ และ “อดทนไม่ได้” สะท้อนถึงความรู้สึกไม่สบายใจ ซึ่งแสดงถึงการไม่สามารถทนต่อแรงกดดันหรือความเจ็บปวดได้ โดยเปรียบเสมือนสิ่งที่มีน้ำหนักมากและใหญ่เกินกว่าจะรับไหว การสื่อความหมายโดยตรง คือความทุกข์เป็นสภาวะทางอารมณ์ที่ทำให้รู้สึกบีบคั้นและไม่สามารถทนได้ โดยเกิดขึ้นเมื่อเราไม่สามารถยอมรับหรือเผชิญหน้ากับความจริงบางอย่างในชีวิต และการสื่อความหมายโดยนัยแฝงคือ ความทุกข์ไม่ได้เกิดจากสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ๆ แต่เกิดจากทัศนคติหรือมุมมองที่เราเลือกใช้ในการเผชิญกับสถานการณ์นั้น ๆ

1.2 ความคิดและจินตนาการ ความคิด หมายถึง สิ่งที่นึกขึ้นไว้ในใจ ความรู้ที่เกิดภายในใจก่อให้เกิดการแสวงหาความรู้ต่อไป (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น. 242) จินตนาการ หมายถึง การสร้างภาพขึ้นในจิตใจ(ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น. 325) ดังนั้น ความคิดและจินตนาการ คือการสร้างสรรคและการมองเห็นภาพในใจ ช่วยให้เกิดการตีความและสร้างความหมายร่วมกันระหว่างผู้สื่อสารและผู้รับสาร เพื่อให้ผู้รับสารได้รับรู้จากการศึกษาหนังสือการ์ตูน ชุดธรรมะธรรมทาน จำนวน 28 ตอน พบ 28 เหตุการณ์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

รูปภาพเป็นเหตุการณ์ที่ผู้ชายคนหนึ่งเห็นบ้าน รถ เงิน และคนกำลังบินขึ้นสู่ท้องฟ้า ดังภาพและข้อความที่กล่าวว่า

ภาพ 1 ธรรมะธรรมทาน : ตอนที่ 1 ปล่อยาวยังงั้ธรรมะ
ที่มา: (ชัยพัฒน์ ทองคำบรรจง, ม.ป.ป, น.11)

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่า ภาพนี้เป็นการใช้อรรถาธิบายโดยใช้จินตนาการในการถ่ายทอดแนวคิดเกี่ยวกับความไม่เที่ยงของชีวิต และสภาวะของโลกธรรม โดยแสดงให้เห็นสิ่งต่าง ๆ ที่ลอยขึ้นฟ้า เช่น บ้าน รถ เงิน และคน เปรียบเสมือนความสุขทางโลกที่ไม่มีความแน่นอน และสามารถสูญสลายไปได้ทุกเมื่อ นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงแนวคิดในการเผชิญกับความทุกข์ในชีวิตจริง สื่ออารมณ์ทุกขในนี้เกี่ยวข้องกับการยึดติดกับสิ่งต่าง ๆ เช่น ความสัมพันธ์ สถานะ หรือวัตถุ ซึ่งเมื่อมีการสูญเสียหรือไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง จะส่งผลให้เกิดความทุกข์ การไขว่หาหารภาพพจน์ การเปรียบเทียบ ใช้คำว่า “ทุกข์” และ “ยึดติด” สามารถสร้างภาพในจิตใจของคนอ่านถึงการต่อสู้กับความทุกข์ด้านลบ การสื่อความหมายโดยตรง คือ สื่อถึงการยึดติดกับสิ่งต่าง ๆ เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความทุกข์ และแนะนำให้ถามตัวเองเพื่อลดความทุกข์ และการสื่อความหมายโดยนัยแฝง คือ สื่อถึงให้เราใช้ชีวิตอย่างไม่ยึดติดกับวัตถุ ซึ่งนำไปสู่ความสุขที่แท้จริง

1.3 การสื่อสารกับผู้อ่าน สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ (2549, น. 20) กล่าวถึงการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพต้องใช้ภาษาเข้าใจ ชัดเจน กระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจ โดยให้ผู้อ่านมีส่วนร่วมผ่านการเชื่อมโยงประสบการณ์ การตั้งคำถาม หรือการลงมือปฏิบัติ จากการศึกษาหนังสือการ์ตูน ชุดธรรมะธรรมทาน จำนวน 28 ตอน พบ 28 เหตุการณ์ มีการสื่อสารถึงผู้อ่านโดยมีประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการปล่อยวาง การมีสติ การเข้าใจทุกข์และสุข เหตุของความสุข การดับทุกข์ ความตาย หน้าที่และความรับผิดชอบ ชีวิตที่ต้องเผชิญ กรรมและผลกรรม ฯลฯ โดยในแต่ละประเด็นถูกนำเสนอให้ผู้อ่านได้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างธรรมะกับการดำรงชีวิตประจำวัน ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

ธรรมะธรรมทาน ตอนที่ 21 ยึดติดแล้วได้อะไร ในข้อความที่กล่าวว่า “หรือจะพูดตามความจริง การยึดติดในความสุข ก็คือ ต้นเหตุอย่างหนึ่งของความทุกข์นั่นเอง” (ชัยพัฒน์ ทองคำบรรจง, ม.ป.ป., น. 5)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนต้องการจะสื่อความหมายกับผู้อ่าน คือ การยึดติดในความสุขก็ คือ ต้นเหตุของทุกข์นั่นเอง

1.4 สไตล์ของผู้เขียน ชัยพัฒน์ ทองคำบรรจง เป็นนักเขียนและนักธุรกิจที่มีชื่อเสียง เน้นสร้างแรงบันดาลใจผ่านหนังสือและการ์ตูนเชิงพัฒนาบุคลิกภาพ โดยผลงานของเขาสะท้อนแนวคิดการใช้ชีวิตอย่างมีสติและเรียบง่าย ผสมผสานหลักธรรมะกับเรื่องราวชีวิตประจำวัน ใช้ภาพการ์ตูนและภาษาง่าย ๆ เช่น “แล้วทำไม ? ต้องใช้ชีวิตให้มันยาก” (2567) ซึ่งผลงานของเขาเป็นที่รู้จักในแง่ของการกระตุ้นให้ผู้อ่านมองชีวิตในมุมที่ผ่อนคลาย อีกทั้งชัยพัฒน์ยังเป็นบรรณาธิการที่มีความสนใจในธรรมะ โดยเชื่อว่าการนำหลักธรรมะมาใช้ในชีวิตประจำวันจะช่วยให้เกิดความสุขที่แท้จริงที่จะนำพาคนรุ่นใหม่และเยาวชนให้ได้มีโอกาสเข้าใจ “คำสอนในพระพุทธศาสนา” ลบความสงสัยในเรื่องธรรมะออกไป ดังปรากฏในหนังสือชุดธรรมะธรรมทาน ซึ่งมีลักษณะโดดเด่นในการผสมผสานหลักธรรมะกับเรื่องราวในชีวิตประจำวัน โดยใช้ภาพการ์ตูนและภาษาเรียบง่าย ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจแนวคิดที่ลึกซึ้งได้ง่ายขึ้น อีกทั้งยังการสื่อความหมายโดยแฝงคิดเกี่ยวกับกฎแห่งกรรม ความสุข ความทุกข์ ผ่านการเล่าเรื่องที่มีอารมณ์และเข้าถึงง่าย

2. กลวิธีการสื่อความหมายด้วยกลวิธีการนำเสนอ กลวิธีการนำเสนอ หมายถึงวิธีการจัดลำดับเรื่องราวและการถ่ายทอดสารให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการเล่าเรื่อง ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็นหัวข้อสำคัญ (ชไมพร กุลบุตรดี, 2564, น. 34) ได้แก่ กลวิธีในการเขียน แก่นเรื่องและมุมมองการเล่าเรื่อง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

2.1 กลวิธีในการเขียน มนชิตา หนูแก้ว (2562, น. 22) กล่าวว่า กลวิธีในการเขียนคือเทคนิคที่ผู้เขียนใช้ถ่ายทอดความคิดผ่านการเลือกคำ โครงสร้าง และการสร้างอารมณ์ เพื่อให้งานเขียนน่าสนใจและสื่อสารได้มีประสิทธิภาพ เช่น การใช้สำนวน อุปมาอุปไมย หรือการจัดจังหวะเรื่อง จากการศึกษาหนังสือการ์ตูน ชุดธรรมะธรรมทานจำนวน 28 ตอน พบ 28 เหตุการณ์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ธรรมะธรรมทาน ตอนที่ 28 ทุกข์เพราะคุณหรือเพราะใคร ในข้อความที่กล่าวว่า “หากอยากมีความสุขจากตัวเอง เบื่อที่จะคอยกินเศษอาหาร และอ้วกของคนอื่นกันแล้ว ก็เพียงทำหน้าที่ของตัวเองให้ดีเท่านั้นเอง” (ชัยพัฒน์ ทองคำบรรจง, ม.ป.ป., น. 15)

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่า มีการเลือกใช้คำว่า “เศษอาหาร” และ “อ้วก” สื่อถึงสิ่งที่ไม่ต้องการและไม่เหมาะสมในชีวิตสร้างภาพที่ชัดเจนในความรู้สึกของผู้อ่านถึงความเหน็ดเหนื่อยหนายการใช้คำที่ตรงไปตรงมาข้อความมีการเลือกใช้คำที่ตรงไปตรงมา ไม่หลบเลี่ยง สื่อถึงความไม่พอใจและความต้องการของผู้พูดได้อย่างชัดเจน ด้านรูปแบบการนำเสนอ คำถาม

ชวนคิด การเริ่มต้นด้วย “หากอยากมีความสุขจากตัวเอง” ทำให้ผู้อ่านต้องคิดถึงความต้องการและความสุขของตนเอง การนำเสนอแนวทาง หลังจากระบุถึงปัญหา (คนที่เบื่ออาหารและอ้วนของคนอื่น) ข้อความมีการเสนอแนวทางที่ง่ายและตรงไปตรงมา (ทำหน้าที่ของตัวเองให้ดี) ทำให้ผู้อ่านรู้สึกว่ามีหนทางในการเปลี่ยนแปลง ด้านการจัดโครงเรื่อง การเริ่มต้นด้วยปัญหา ข้อความเริ่มด้วยการบอกเล่าปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อความสุข จากนั้นจึงนำเสนอทางออกที่ชัดเจน ด้านการสร้างอารมณ์ การสร้างความหวัง การยั่วว่า “เพียงทำหน้าที่ของตัวเองให้ดี” ช่วยให้อ่านรู้สึกถึงความเป็นไปได้ในการเปลี่ยนแปลงชีวิตให้ดีขึ้น

2.2 แก่นเรื่อง แก่นเรื่องได้ให้ความหมายไว้ว่า หลักสำคัญ “ส่วนสำคัญของเรื่อง” ซึ่งหมายถึงหัวใจหรือส่วนที่เป็นประเด็นหลักของเรื่องที่เรานั้น ๆ ต้องการจะสื่อหรือถ่ายทอดออกมาให้ผู้อ่านได้รับรู้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น. 153) จากการศึกษาหนังสือการ์ตูน ชุดธรรมะธรรมทาน จำนวน 28 ตอน พบว่านำเสนอแก่นเรื่อง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตอนที่ 28 ทุกข์เพราะคุณหรือเพราะใคร แก่นเรื่องคือ ทุกข์เพราะคุณหรือใคร การยอมรับอยากมีความสุขจากตัวเอง ก็เพียงทำหน้าที่ของตัวเองให้ดีเท่านั้นเอง

2.3 มุมมองการเล่าเรื่อง คือ วิธีการที่ผู้เล่าเลือกนำเสนอเหตุการณ์และตัวละคร โดยอาจมองจากภายใน (ใกล้ชิดกับตัวละคร) หรือภายนอก (ระยะห่าง) ซึ่งส่งผลต่อความน่าเชื่อถือของเรื่องและอารมณ์ของผู้ชม โดยจุดยืนของผู้เล่าจะกำหนดว่าผู้ชมรับรู้และรู้สึกกับเรื่องราวอย่างไร (รัฐภูมิ มะลิซ้อน, 2562, น. 19) จากการศึกษาการ์ตูน ชุดธรรมะธรรมทาน จำนวน 28 ตอน เลือก 3 เหตุการณ์ ผู้เขียนใช้มุมมองในการเล่าเรื่อง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

รูปภาพเป็นเหตุการณ์ที่ผู้ชายกำลังสงสัยเมื่อเจอความทุกข์จะต้องทำตามความเชื่อที่สืบทอดกันมา ดังภาพและข้อความที่กล่าวว่า

ภาพ 2 ธรรมะธรรมทาน : ตอนที่ 10 ดับยั้งไฟทุกข์
ที่มา: (ชัยวัฒน์ ทองคำบรรจง, ม.ป.ป, น. 5)

จากตัวอย่างข้างต้น ภาพผู้คนที่กำลังปล่อยนกปล่อยปลาใต้ต้นไม้สะท้อนถึงวิถีปฏิบัติตามความเชื่อทั่วไปขณะเดียวกัน ตัวละครหลักในภาพกลับแสดงสีหน้าสงสัยหรือครุ่นคิด สื่อถึงการตั้งคำถามต่อการกระทำเหล่านั้น การเล่าเรื่องในภาพนี้ใช้มุมมองแบบรู้รอบด้าน โดยผู้เล่าเรื่องไม่เพียงจำกัดอยู่ที่ความรู้สึกหรือมุมมองส่วนตัวของผู้เขียน แต่ยังกล่าวถึงการกระทำและความเชื่อของ “คนในยุคปัจจุบัน” ในบริบทที่กว้างขึ้น กล่าวแสดงถึงการมองครอบคลุมหลากหลายมิติของการกระทำและความเชื่อในสังคมปัจจุบัน พร้อมทั้งตั้งคำถามเชิงลึกเกี่ยวกับปัญหาสำคัญว่า “เราแน่ใจจริงหรือว่า การทำสิ่งเหล่านี้ช่วยแก้ความทุกข์ได้ ?” ผู้เล่าเรื่องชี้ให้เห็นว่าบางวิธีที่ผู้คนใช้จัดการกับความทุกข์ อาจไม่ได้แก้ปัญหอย่างแท้จริง แต่เป็นเพียงการเบี่ยงเบนหรือหลีกเลี่ยงความทุกข์แทนที่จะเผชิญและแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ การตั้งคำถามเช่นนี้ช่วยกระตุ้นให้เกิดการไตร่ตรองอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับวิถีแก้ไขความทุกข์ในชีวิต

จากการศึกษาวิเคราะห์กลวิธีการสื่อความหมายในหนังสือการ์ตูน ชุดธรรมะธรรมทาน สามารถสรุปได้ว่าสื่อความหมายผ่านกลวิธีการใช้ภาษาและกลวิธีการนำเสนอหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ การใช้อุปมาเปรียบเทียบอารมณ์และเหตุปัจจัย การใช้อุปสัจธรรม คำคม และคำถามปลายเปิด เพื่อกระตุ้นการคิดและทบทวนตนเอง และยังนำเสนอหลักธรรมผ่าน

สัญลักษณ์และเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน เพื่อให้ง่ายต่อการเข้าใจและเข้าถึงธรรมะ ผู้เขียนเน้นให้ผู้อ่านพิจารณาความเป็นธรรมดาของชีวิต เพื่อสร้างความสงบสุขภายในและลดความทุกข์ได้อย่างแท้จริง

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ทฤษฎีการสื่อความหมายในหนังสือการ์ตูน ชุดธรรมะธรรมทาน โดยใช้การสื่อความหมายด้วยกลวิธีทางการใช้ภาษาและการนำเสนอ พบว่า หนังสือการ์ตูนชุดนี้ มีการสื่อความหมายด้วยกลวิธี 2 กลวิธี ดังนี้

1) การสื่อความหมายด้วยกลวิธีการใช้ภาษา

อารมณ์สะเทือนใจ การสื่อความหมายด้านอารมณ์สะเทือนใจที่ปรากฏในหนังสือการ์ตูน ชุดธรรมะธรรมทาน จำนวน 28 ตอน พบว่า มีการสื่อความหมายด้วยกลวิธีการใช้ภาษา เช่น ด้านวรรณศิลป์มีการใช้อุปมาอุปลักษณ์และสาธกโวหารเพื่อแสดงให้เห็นถึงความทุกข์และความสุข เช่น การเปรียบเทียบความโกรธกับไฟและการเปรียบเทียบความทุกข์กับการยึดติด รวมถึงการใช้สัญลักษณ์ เช่น ไฟและน้ำเพื่อสะท้อนอารมณ์และการแก้ไขปัญหาผิดพลาด นอกจากนี้ยังมีการใช้คำซ้ำและการตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นให้ผู้อ่านทบทวนตนเองและคิดถึงธรรมะในชีวิตประจำวัน การใช้เทคนิคเหล่านี้ช่วยส่งเสริมการตระหนักรู้และเข้าใจธรรมะได้ง่ายขึ้นในชีวิตประจำวัน

ความคิดและจินตนาการ การสื่อความหมายด้านความคิดและจินตนาการที่ปรากฏในหนังสือการ์ตูนชุดธรรมะธรรมทาน จำนวน 28 ตอน พบว่ามีการสื่อความหมายด้วยกลวิธีการใช้ภาษาโดยใช้โวหารหลายประเภท อุปมาโวหาร การเปรียบเทียบชีวิตกับเทียน การเปรียบเทียบความทุกข์เป็นไฟ และการเปรียบเทียบชีวิตกับนาฬิกาทราย เช่น การแทนความคิดเชิงลบด้วยคำว่า “ผี” หรือการเปรียบ “คำพูด” เป็น “มีด” และการใช้สัญลักษณ์ เช่น การใช้ “เหรียญสองด้าน” แทนความจริงที่หลากหลายด้าน และ “น้ำเค็ม” แทนความทุกข์ ยังพบว่าการสื่อความหมายด้วยการใช้ภาษาพบการใช้คำ และตั้งคำถาม คือการใช้คำซ้ำเพื่อสร้างน้ำหนักให้ข้อความ และการตั้งคำถามสมมุติ เช่น “สมมุติว่าคุณกำลังขี่มอเตอร์ไซด์...” เพื่อกระตุ้นความคิดและสร้างภาพในจินตนาการ อีกทั้งยังมีการใช้อวัจนภาษา เช่น การนำเสนอภาพใบไม้ร่วง เงามสะท้อนในกระจก หรือรูปร่างของ “ก้อนเหล็ก” เพื่อสื่อความหมายเชิงนามธรรม ในการสื่อความหมายโดยตรงยังแสดงถึงแนวคิดที่ชัดเจน เช่น “ชีวิตทุกคนมีจุดสิ้นสุด” หรือ “ความทุกข์เป็นสิ่งที่ต้องเผชิญ” การสื่อความหมายโดยนัยแฝง สื่อแนวคิดธรรมะ เช่น การยอมรับความไม่เที่ยงของชีวิต การปล่อยวางจากสิ่งยึดติด และการยอมรับผลลัพธ์ทั้งดีและร้ายในชีวิต

การสื่อสารกับผู้อ่าน ผู้เขียนต้องการสื่อสารความหมายกับผู้อ่านว่า ความทุกข์และความสุขในใจเราไม่ได้เกิดจากสิ่งภายนอก แต่มีรากฐานมาจากเหตุปัจจัยภายในจิตใจของเราเอง การที่เราจะทุกข์หรือสุขขึ้นอยู่กับความรู้และการวางใจของเรา การตั้งสติ พิจารณาเหตุแห่งความรู้สึก และยอมรับความจริงของชีวิต เช่น ความไม่แน่นอน ความชรา ความตาย หรือความไม่สมบูรณ์แบบเป็นหนทางที่จะช่วยให้จิตใจสงบและคลายทุกข์ได้ ผู้เขียนยังเน้นให้ผู้อ่านใช้สติพิจารณาความคิด ยอมรับความไม่เที่ยงของชีวิต ปล่อยวางความยึดติดในสิ่งต่าง ๆ และไม่ปล่อยให้คำพูดหรืออารมณ์ของผู้อื่นมามีอิทธิพลต่อจิตใจตนเอง การแก้ทุกข์ที่แท้จริง คือการแก้ใจ และการเรียนรู้ที่จะเคารพและดูแลตัวเองในทางที่ถูกต้อง ซึ่งจะนำไปสู่ความสงบสุขภายในอย่างแท้จริง

สไตล์ของผู้เขียน ในหนังสือการ์ตูน ชุดธรรมะธรรมทาน มีลักษณะการผสมผสานหลักธรรมะกับเรื่องราวในชีวิตประจำวัน โดยใช้ภาพการ์ตูนและภาษาเรียบง่าย ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจแนวคิดที่ลึกซึ้งได้ง่ายขึ้น อีกทั้งยังการสื่อความหมายโดยแฝงคิดเกี่ยวกับ กฎแห่งกรรม ความสุข ความทุกข์ ผ่านการเล่าเรื่องที่มีอารมณ์และเข้าถึงง่าย

2) การสื่อความหมายด้วยกลวิธีนำเสนอ

กลวิธีในการเขียน ในหนังสือการ์ตูน ชุดธรรมะธรรมทาน จำนวน 28 ตอน พบว่ามีการสื่อความหมายด้วยกลวิธีนำเสนอ คือ การใช้อุปมาโวหาร เช่น การเปรียบเทียบกับธรรมชาติ เช่น “ใบไม้ร่วง” สื่อถึงการยอมรับธรรมชาติของชีวิต การเปรียบเทียบเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันกับหลักธรรม เช่น การทำงานร่วมกับผู้อื่นเปรียบกับการจัดการข้อผิดพลาด และการเลือกใช้คำที่เรียบง่าย ตรงไปตรงมา เช่น “ทุกข์” “สุข” “ยอมรับความจริง” ทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่าย คำที่สะท้อนประสบการณ์ชีวิต เช่น “กำไร” “ขาดทุน” “ชม” “ด่า” สื่อถึงความสมดุลของชีวิต การใช้คำซ้ำเพื่อเน้นย้ำ เช่น “ธรรมดา” “แก้ได้” ช่วยเพิ่มจังหวะและน้ำหนักในการนำเสนอ ทางด้านรูปแบบการนำเสนอพบการตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นการคิด เช่น

“สิ่งที่ฉันกำลังยึดติดอยู่ ทุกข์แล้วยังยึดติดได้ไหม?” การใช้คำถามและคำตอบ สร้างความรู้สึกสนทนาแบบเปิดกว้าง การเปรียบเทียบเชิงสาเหตุและผล เช่น “ความคิดผิด” เป็นเหตุของ “ความทุกข์” และการจัดโครงสร้าง เรื่อง การเริ่มต้นด้วยประเด็นที่ชัดเจน เช่น “กรรมแก้ไม่ได้ แต่ทุกข์ แก้ได้” การวางโครงสร้างแบบเหตุและผล สร้างความเข้าใจถึงที่มาของปัญหา และทางออก การเชื่อมโยงเนื้อหาอย่างมีลำดับ เช่น เริ่มจากแนวคิด นำไปสู่คำถาม และสรุปด้วยข้อคิด พบว่ามีการสร้างอารมณ์สงบ เช่น การยอมรับความธรรมดาของชีวิต การสร้างอารมณ์สะท้อนตัวเองผ่านคำถามที่ลึกซึ้ง การปลอบประโลมและให้กำลังใจ เช่น “ปัญหาทุกอย่างเกิดขึ้นที่ใจ”

แก่นเรื่อง จากการศึกษาหนังสือการ์ตูน ชุดธรรมะธรรมทาน จำนวน 28 เรื่อง 28 ตอน พบว่า แก่นเรื่องในหนังสือการ์ตูนชุดนี้สรุปว่า มี 5 ประเด็น คือ 1) การยอมรับความจริง ทุกสิ่งในชีวิตล้วนเป็นธรรมดา มีความเปลี่ยนแปลงและความไม่แน่นอนเป็นพื้นฐาน เช่น ความสุข ความทุกข์ ความชรา ความตาย รวมถึงสภาพแวดล้อมในชีวิต 2) การปล่อยวาง ความทุกข์เกิดจากความยึดติดในสิ่งต่าง ๆ การปล่อยวางความคิด ความคาดหวัง และความยึดมั่นถือมั่นจะนำไปสู่จิตใจที่สงบสุข 3) การใช้สติและปัญญา การตั้งสติพิจารณาปัญหาอย่างมีเหตุผล ช่วยให้เรามองเห็นความจริง ลดความทุกข์ และใช้ชีวิตอย่างเบาสบาย 4) การไม่ตกเป็นทาสของอารมณ์และความคิด ความทุกข์ส่วนใหญ่เกิดจากการปรุงแต่งทางความคิดและอารมณ์ การยอมรับและปล่อยวางความรู้สึกเหล่านี้ ช่วยให้เราหลุดพ้นจากความทุกข์ 5) การยอมรับตัวเองและทำหน้าที่ให้ดีที่สุด คือการไม่เปรียบเทียบหรือฝากความสุขไว้กับคนอื่น รวมถึงการเคารพตัวเอง ทำหน้าที่ของตัวเองให้เต็มที่ ช่วยให้เรามีความสุขในชีวิต โดยรวมหนังสือการ์ตูนชุดนี้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการปล่อยวาง ยอมรับความจริง และใช้ชีวิตด้วยสติ เพื่อให้จิตใจสงบและพ้นจากทุกข์ได้อย่างแท้จริง

มุมมองการเล่าเรื่องในหนังสือการ์ตูน ชุดธรรมะธรรมทาน ผู้เขียนมักใช้มุมมองแบบรู้รอบด้าน ซึ่งช่วยให้สามารถถ่ายทอดเรื่องราวในลักษณะของการแนะนำและให้ข้อคิดแก่ผู้อ่านได้อย่างครอบคลุม ทั้งในด้านสถานการณ์ ความคิด และการกระทำของตัวละครต่าง ๆ การเล่าเรื่องในลักษณะนี้เน้นการให้ข้อคิดและสอนหลักธรรมแก่ผู้อ่าน โดยใช้ภาษาเรียบง่ายแต่ลุ่มลึก ผสานกับการสร้างภาพที่ชัดเจน เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าถึงเนื้อหาสาระได้อย่างลึกซึ้งและเข้าใจง่าย ความเป็นมุมมองรู้รอบด้านช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือและความชัดเจนในเชิงคำสอน ทำให้เนื้อหาไม่ถูกจำกัดด้วยมุมมองเฉพาะบุคคล การใช้มุมมองการเล่าเรื่องแบบรู้รอบด้านในหนังสือชุด ธรรมะธรรมทาน ช่วยเสริมสร้างความน่าเชื่อถือ ความชัดเจน และความดึงดูดใจในเชิงคำสอน ผู้อ่านจึงสามารถเรียนรู้หลักธรรมและนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์กลวิธีสื่อความหมายที่ปรากฏในหนังสือการ์ตูน ชุดธรรมะธรรมทาน มีประเด็นการอภิปรายผลดังนี้

ผลการวิจัยพบว่าหนังสือการ์ตูนชุด ธรรมะธรรมทาน ใช้กลวิธีสื่อความหมายด้วยกลวิธีทางการใช้ภาษาและกลวิธีการนำเสนอเพื่อถ่ายทอดคำสอนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้เกิดความเข้าใจและตระหนักถึงผลของการกระทำ ซึ่งหนังสือการ์ตูนชุดนี้ใช้โวหารหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ อุปมา อุปลักษณ์ และสาธกโวหาร และมีการใช้คำถามสมมติเพื่อเชื่อมโยงสถานการณ์ในชีวิตประจำวันกับแนวคิดธรรมะ มีการใช้คำและประโยค คือการเลือกใช้คำให้สื่อความคิด ความเข้าใจ ความรู้สึก และอารมณ์ทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษาสื่อถึงอารมณ์ก่อให้เกิดจินตนาการแก่ผู้อ่าน เช่นเดียวกับการศึกษาของ อภิรัตน์ โมทนิยชาติ (2547) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การใช้ภาษาเพื่อสื่อจินตภาพในนวนิยายของปิยะพร ศักดิ์เกษม ที่สรุปว่า กลวิธีการใช้ภาษาในลักษณะต่าง ๆ ทำให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพที่ลึกซึ้ง และทำให้ผู้อ่านเกิดความสะเทือนอารมณ์ เช่น กลวิธีการใช้คำ การใช้ประโยค การใช้สัญลักษณ์ สามารถช่วยสร้างจินตภาพทำให้ผู้อ่านนึกเห็นภาพและเกิดความรู้สึกคล้อยตามไปกับเนื้อเรื่องได้เป็นอย่างดี

จากผลการศึกษาได้สะท้อนให้เห็นถึงกลวิธีในการสื่อความหมายของหลักธรรมในหนังสือประเภทต่าง ๆ ที่ยังคงมีบทบาทต่อสังคม ดังที่ อำนาจ ปึกษาสุข และสมชาย สำเนียงงาม (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง อุดมการณ์เชิงธุรกิจในวาทกรรมเกี่ยวกับบุญในหนังสือธรรมะ: ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ กล่าวว่า วาทกรรมเกี่ยวกับบุญในหนังสือธรรมะนั้นมีส่วนในการกำหนดความคิดและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับบุญให้แก่ผู้บริโภคซึ่งเป็นบุคคลทั่วไปในสังคมไทย ถ่ายทอดโดยกลุ่ม

คนที่มีอิทธิพลทางความคิดซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับธรรมชาติและหลักปฏิบัติทางศาสนา ถึงแม้มีรูปแบบการนำเสนอที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมคือหนังสือธรรมะ ซึ่งมีถ่ายทอดเนื้อหาผ่านการใช้ภาษาทางการหรือภาษาเชิงวิชาการ รวมถึงการอธิบายหลักธรรมที่มีลักษณะซับซ้อนและเป็นนามธรรม อาจไม่สอดคล้องกับประสบการณ์ชีวิตของผู้อ่านทั่วไป ทำให้ยากต่อการเชื่อมโยงเพื่อนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน แต่เมื่อถูกนำมาสื่อสารความหมายในรูปแบบใหม่คือหนังสือการ์ตูนชุด ธรรมะธรรมทาน ทั้งที่เป็นรูปเล่ม และรูปแบบออนไลน์ จึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมและสร้างการรับรู้แก่ผู้อ่าน ตลอดจนช่วยเรื่องการเผยแพร่แนวคิดทางหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าถึงกลุ่มผู้เป้าหมายได้หลากหลายมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชนที่ถูกพิจารณาให้เป็นกลุ่มที่ต้องได้รับการปลูกฝังถึงอุดมการณ์ของชาติคือการนับถือพระพุทธศาสนามากที่สุดในสังคม ซึ่งแนวทางการพัฒนารูปแบบของหนังสือชุดนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ สุนทรี โชติติลล และณัฐพร พานโพธิ์ทอง (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “เด็กดีต้องทำบุญ” ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในวาทกรรมสื่อสำหรับเด็กที่ผลิตโดยวัดพระธรรมกาย พบว่า เมื่อเด็กได้รับการปลูกฝังอุดมการณ์ “บุญ” แล้ว ก็จะเชื่อเรื่อง “บุญ” โดยความคิดนี้ไม่ขัดกับแนวทางการทำบุญในบริบทพุทธศาสนาทั่วไปในสังคมไทย แต่อาจสอดคล้องกับอุดมการณ์ในสังคมไทยได้เป็นอย่างดี อีกทั้งอุดมการณ์นี้ยังตอกย้ำให้เด็กเข้าใจและเชื่อว่าบุญมีอำนาจ ต่อสู้กับบาปได้ และเมื่อมีบุญมากชีวิตหลังความตายก็จะมีความสุข

การ์ตูนเป็นการสื่อความหมายโดยใช้ภาพในการเล่าเรื่อง เป็นกลวิธีที่ทำให้เข้าใจง่ายและดึงดูดความสนใจมากกว่าสื่อที่ใช้ข้อความเพียงอย่างเดียว ภาพช่วยสร้างจินตนาการและอารมณ์ร่วมทำให้ผู้อ่านเข้าใจ เกิดตระหนักถึงความสำคัญของแนวคิดเกี่ยวกับธรรมะได้รวดเร็วและจดจำได้ดี ด้วยการสื่อความหมายทั้งทางตรงและทางอ้อม อย่างเช่น ความกลัว พบว่ามี การสื่อความหมายโดยการสร้างภาพที่กระตุ้นความรู้สึกหรือสำนึกได้ ซึ่งผลจากการศึกษานี้เป็นไปในแนวทางเดียวกับกับ การศึกษาของ อัครวิทย์ เรืองรอง (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง วิธีการใช้ภาษาเพื่อสื่อสารความกลัวในการ์ตูนแนวระทึกขวัญจาก แอปพลิเคชันเว็บตูน พบว่า กลวิธีการใช้โวหารภาษาเพื่อสื่อสารความกลัว คือการใช้สีหน้า ใช้ท่าทาง ใช้สี ใช้ลายเส้น และใช้ ภาษาดัดจริตหรือคำดัดจริตจากมากไปน้อย ลักษณะดังกล่าวช่วยเน้นความหมายและความรู้สึกของตัวละครให้เข้มข้นยิ่งขึ้น

ดังนั้น หนังสือการ์ตูน ชุดธรรมะธรรมทาน จึงเป็นวรรณกรรมอีกชุดหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการผสมผสานการสื่อความหมายด้วยกลวิธีทางการใช้ภาษาและการนำเสนอในการถ่ายทอดคำสอนธรรมะอย่างมีประสิทธิภาพ และชัดเจน เพื่อสร้างความเข้าใจและส่งเสริมการคิดวิเคราะห์แก่ผู้อ่าน โดยการใช้โวหารหลากหลายรูปแบบ และการใช้คำใช้ ภาษาและการเล่าเรื่องอันจะนำไปสู่การเชื่อมโยงสถานการณ์ในชีวิตประจำวันพร้อมทั้งกระตุ้นให้ผู้รับสารตระหนักถึง ความสำคัญของการยอมรับความจริง การปล่อยวาง และการใช้ชีวิตที่ดี ทำให้หลักธรรมยังคงได้รับการสื่อความหมาย เกิดการสืบทอดความหมายตามสถานการณ์ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปให้คงอยู่เป็นอุดมการณ์ประจำชาติซึ่งมีคุณค่ายิ่งต่อผู้ที่ นับถือพระพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาและวิธีการนำเสนอแนวคิดธรรมะในเชิงการใช้สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมใน วรรณกรรมการ์ตูนเรื่องอื่น
2. ควรมีการศึกษาผลกระทบของหนังสือการ์ตูนต่อความเข้าใจและการปฏิบัติตามหลักธรรม เช่น การศึกษาเชิง คุณภาพผ่านการสัมภาษณ์หรือแบบสอบถามเพื่อตรวจสอบผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในกลุ่มผู้อ่านว่ามีความเข้าใจในหลักธรรมและ สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันอย่างไร

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ที่ปรึกษา และคณะกรรมการสอบวิจัยทุกท่าน ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำและถ่ายทอดความรู้ ที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ขอบขอบคุณเจ้าหน้าที่ที่ช่วยอำนวยความสะดวกด้านเอกสาร และเพื่อนทุกคนที่คอยเป็น กำลังใจมาโดยตลอด สุดท้ายนี้ ขอขอบคุณความสำเร็จแต่บิดามารดาผู้สนับสนุนทุกอย่างก้าว และขอบคุณตัวเองที่แม้เดินช้า แต่ไม่เคยหยุดก้าวไปข้างหน้า

เอกสารอ้างอิง

- กฎแห่งธรรม KAMMA ตอน นอกฝัน. (2555). สถาบันบันลือธรรม
กิตตินันท์ บุตะเคียน. (2563). การถ่ายทอดความรู้ของนักวาดการ์ตูนไทย. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ.
- แก้วธรา พิมพิลักษณ์. (2556). กำลังใจที่ได้จากธรรมะ. อมรินทร์บุ๊คเซ็นเตอร์
- ชัยพัฒน์ ทองคำบรรจง. (ม.ป.ป). หนังสือชุดธรรมะธรรมทาน. สำนักพิมพ์ A THING BOOK.
- ชไมพร กุลบุตรดี และคณะ. (2564). กลวิธีการนำเสนออัตลักษณ์วัยรุ่นในวรรณกรรมสำหรับวัยรุ่นที่ได้รับรางวัล
จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. [วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต,
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม]. <http://202.28.34.124/dspace/bitstream/123456789/1417/1/62.010182004.pdf>
- นงนุช สลับศรี. (2562). การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบการ์ตูนเรื่องคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8
ประการสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดดอนด่างธรรม จังหวัดชลบุรี. [วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เผชิญ สังข์น้อย (2527). การศึกษาผลการเรียนรู้และความคงทนในการจำจากการเรียนรู้ด้วยหนังสือการ์ตูน
ที่ดำเนินเรื่องโดยตัวเอกที่นักเรียนชอบต่างกัน. [วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศรี
นครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- พระธรรมสิงหบุราจารย์. (2554). ธรรมะDD ชุดหลวงพ่ोजรัญพาเจริญ 1. ธรรมสภา
- พระมหาภูมิจัย วชิรเมธี. (2560). ธรรมะในชีวิตประจำวัน. อมรินทร์.
- พระมหาสุทธิพงษ์ สุทธิปัญญา. (2565). เล่าธรรมะ สไตส์@ชายขอบ. พระมหาสุทธิพงษ์
- พระพุทธานุภาพ. (2563). พุทธประวัติในภาพการ์ตูน. ธรรมสภา
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์.
- มนชิดา หนูแก้ว. (2562). กลวิธีการนำเสนอเนื้อหาและการใช้ภาษาในนวนิยายของรอมแพง. [วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- สมพงษ์ รตนวิโส. (2556). ธรรมะง่ายๆ สุขได้ทุกวัน. เนชั่นบุ๊คส์
- สุนทร โชติดีลิก และณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (2561). “เด็กก็ต้องทำบุญ” ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในวาทกรรม
สำหรับเด็กที่ผลิตโดยวัดพระธรรมกาย. วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. 40(1), 76-122.
- สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ. (2549). การสื่อสารเพื่อการพัฒนา พัฒนาการ แนวคิด สภาพการณ์ในสังคมไทย. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์. (2534). การ์ตูนศาสตร์และศิลป์แห่งจินตนาการ. ในการส่งเสริมและการพัฒนาหนังสือการ์ตูนไทย.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- อภิรัตน์ โมทนิยชาติ. (2547). การใช้ภาษาเพื่อสื่อจินตภาพในนวนิยายของปิยะพร ศักดิ์เกษม. [วิทยานิพนธ์ปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อลงกต ต้นเทิดทิตย. (2559). การ์ตูนข่าว 4.0: ภาพสะท้อนสังคมในโลกยุคดิจิทัล. [การค้นคว้าอิสระปริญญา
นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- อัศวีย์ เรืองรอง. (2564). กลวิธีการใช้ภาษาเพื่อสื่อสารความกลัวในการ์ตูนแนวระทึกขวัญจาก
แอปพลิเคชันเว็บตูน. วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, 6(1), 159-172.
- อำนาจ ปึกษาสุข และสมชาย สำเนียงงาม. (2562). อุดมการณ์เชิงธุรกิจในวาทกรรมเกี่ยวกับ
บุญในหนังสือธรรมะ: ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์. วรรณวิทัศน์, 18(1), 105-137.